

ODLEWNICTWO	NORMA BRANŻOWA	BN-79
	Odlewnicze materiały formierskie Pokrycia do form ciśnieniowych	4025-02
		Zamiast ¹⁾
		Grupa katalogowa III ~~35~~ 88

1. WSTĘP

1.1. Przedmiot normy. Przedmiotem normy są pokrycia nanoszone lub natryskiwane na powierzchnie wnek form metalowych, stosowane przy odlewaniu ciśnieniowym stopów aluminium, stopów cynku oraz mosiądzów.

1.2. Określenia

1.2.1. Pokrycie do form ciśnieniowych — wg PN-79/H-01551.

1.2.2. Pokrycie maziste (pasta) — produkt zawierający substancję powłokotwórczą w postaci nierozpuszczalnej.

1.2.3. Pokrycie emulsyjne — produkt zawierający substancję powłokotwórczą w postaci emulsyjnej.

1.2.4. Pokrycie ciekłe — produkt zawierający substancję powłokotwórczą rozcieńczoną rozpuszczalnikiem.

1.2.5. Powłoka formy ciśnieniowej — wg PN-79/H-01551.

1.2.6. Substancja powłokotwórcza — składniki olejo-tłuszczowe decydujące o właściwościach powłoki.

2. PODZIAŁ I OZNACZENIE

2.1. Rodzaje i odmiany. W zależności od postaci i zastosowania, rozróżnia się trzy rodzaje i dziewięć odmian pokryć wg tabl. 1.

Tablica 1

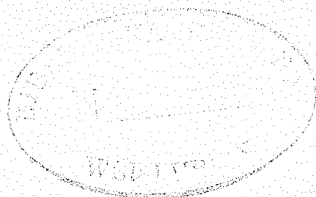
Rodzaj	Odmiana	Zastosowanie
Maziste	MA11	dla stopów aluminium do form o małych wymiarach gabarytowych i nieskomplikowanych kształtach
	MA12	dla stopów aluminium do form o dużych wymiarach gabarytowych i skomplikowanych kształtach
	MZn1	dla stopów cynku
	MCu1	dla mosiądzów
Emulsyjne	EAl1	dla stopów aluminium
	EZn1	dla stopów cynku
	ECu1	dla mosiądzów
Ciekłe	CA1Zn1	dla stopów aluminium i stopów cynku
	CZn1	dla stopów cynku

2.2. Sposób budowy oznaczenia. Oznaczenie powinno zawierać następujące dane:

- nazwę POKRYCIE DO FORM CIŚNIENIOWYCH,
- znak odmiany,
- numer normy.

2.3. Przykład oznaczenia pokrycia mazistego do form ciśnieniowych do odlewania stopów cynku:
POKRYCIE DO FORM CIŚNIENIOWYCH MZn1 BN-79/4025-02

¹⁾ BN-76/4025-01, BN-76/4025-02, BN-76/4025-03 i BN-76/4025-07.

Zgłoszona przez Instytut Odlewnictwa
Ustanowiona przez Dyrektora Instytutu Odlewnictwa dnia 12 marca 1979 r.
jako norma obowiązująca od dnia 1 stycznia 1980 r.
(Dz. Norm. i Miar nr 13/1979 poz. 69)

3. WYMAGANIA

Wymagania — wg tabl. 2.

Tablica 2

Odmiana	Barwa	Czas wypływu w 20°C max	Stabil- ność min	Zawartość			Lepkość kinematyczna		Temperatura kroplenia		Temperatura zapłonu	
				ciał sta- łych min	wody max	substancji powłoko- twórczej	substancji powłoko- twórczej w 100°C	pokrycia w 20°C	substancji powłoko- twórczej	pokrycia max	substancji powłoko- twórczej min	pokrycia min
				%			m ² /s		°C			
MA1 1	srebr- zysto- szara	—	—	15	—	—	—	—	max 53	55	230	—
MA1 2	srebr- zysta	—	—	10	—	—	—	—	max 45	48	245	—
MZn 1	ciemno- szara do czarnej	—	—	1,5	—	—	—	—	max 53	55	230	—
MCu 1	zielona	—	—	24	—	—	—	—	max 63	65	250	—
EAl 1	szara	25	172800 (48 h)	1	91	—	—	—	min 60	—	—	—
EZn 1				0,1	92	—	—	—		—		
ECu 1				3	88	—	—	—		—		
CAIZn 1	żółta do jasno- brązo- wej	—	—	—	—	50 ÷ 55	min 28 · 10 ⁻⁶	24 · 10 ⁻⁶ ÷ 30 · 10 ⁻⁶	—	—	250	35
CZn 1	ciemno- brunat- na	25	—	—	—	min 24	—	—	min 60	—	250	—

4. PAKOWANIE, PRZECHOWYWANIE
I TRANSPORT

4.1. Pakowanie. Pokrycia maziste i emulsyjne należy pakować w szczelnie zamykane puszkę z blachy ocynowanej pojemności 5 dm³, a pokrycia ciekłe należy pakować do szczelnie zamykanych kanistrów z blachy ocynowanej pojemności 5 dm³ wg BN-69/5045-02.

Dopuszcza się pakowanie pokryć do innych opakowań pojemności 50 dm³, uzgodnionych między dostawcą i odbiorcą.

Na każdym opakowaniu powinna być umieszczona etykieta zawierająca co najmniej następujące dane:

- nazwę lub znak dostawcy,
- oznaczenie pokrycia,
- datę produkcji,
- masę netto,
- okres trwałości,
- znak niebezpieczeństwa wg PN-76/O-79251 p. 2.3.4 dla pokrycia CAIZn1,

g) znaki manipulacyjne wg PN-76/O-79251: dla pokryć mazistych wg p. 2.4.2, dla pokryć emulsyjnych wg p. 2.4.2 i 2.4.4 oraz napis "Przed użyciem wstrząsnąć", dla pokryć ciekłych wg p. 2.4.2 oraz napis "Przed użyciem wstrząsnąć",

h) znak kontroli jakości.

4.2. Przechowywanie. Pokrycia należy przechowywać w opakowaniach wg 4.1, w pomieszczeniach krytych, nie nasłonecznionych, z dala od źródeł ciepła, w sposób zabezpieczający przed zniszczeniem lub uszkodzeniem opakowań. Pokrycia ciekłe należy chronić przed dostępem otwartego ognia, a pomieszczenia wyposażać w wentylację.

Okres trwałości przy spełnieniu podanych warunków przechowywania wynosi: dla pokrycia CAIZn1 12 miesięcy, dla pozostałych odmian pokryć 6 miesięcy.

4.3. Transport. Pokrycia należy przewozić krytymi środkami transportu w sposób zabezpieczający przed uszkodzeniem opakowań.

5. BADANIA

5.1. Program badań — wg tabl. 3.

Tablica 3

Rodzaje badań		Zakres badań		Wymagania wg	Opis badań wg
		pełne ¹⁾	niepełne ¹⁾		
Sprawdzenie barwy		+	+	3	5.3.1
Oznaczanie czasu wypływu		+	+		5.3.2
Oznaczanie stabilności		+	+		5.3.3
Oznaczanie zawartości ciał stałych		+	—		5.3.4
Oznaczanie zawartości wody		+	—		5.3.5
Oznaczanie zawartości substancji powłokotwórczej		+	—		5.3.6
Oznaczanie lepkości kinematycznej	substancji powłokotwórczej	+	+		5.3.7
	pokrycia	+	—		
Oznaczanie temperatury kroplenia	substancji powłokotwórczej	+	—		5.3.8a) 5.3.8b) 5.3.8c)
	pokrycia	+	+	5.3.8d)	
Oznaczanie temperatury zapłonu	substancji powłokotwórczej	+	—	5.3.9	
	pokrycia	+	—		

Znak + oznacza badanie, które należy przeprowadzić.
Znak — oznacza badanie, którego się nie przeprowadza.
1) Badania pełne należy przeprowadzać przynajmniej raz na kwartał oraz w przypadku analizy rozjemczej lub na życzenie odbiorcy.
2) Badania niepełne należy przeprowadzać dla każdej partii pokrycia.

5.2. Kontrola jakości

5.2.1. Skład i licznosc partii. Partię przedstawioną do kontroli stanowi pokrycie tej samej odmiany, wyprodukowane w okresie jednej zmiany, o masie nie przekraczającej 2000 kg.

5.2.2. Sposób pobierania próbek. Z próbek o licznosci wg PN-73/N-03009, pobranych wg PN-66/C-04000, przygotować średnią próbkę laboratoryjną pokrycia o masie 3 kg.

Próbkę podzielić na dwie części: jedną przeznaczyć do badań, drugą przechowywać przez 3 miesiące na wypadek konieczności przeprowadzenia analizy rozjemczej.

Każdą próbkę należy przechowywać w szczelnie zamkniętym naczyniu zaopatrzone w etykietę zawierającą:

- oznaczenie pokrycia,
- nazwę lub znak dostawcy,
- datę produkcji.

5.3. Opis badań

5.3.1. Sprawdzenie barwy. Barwę należy sprawdzić wzrokowo.

5.3.2. Oznaczanie czasu wypływu — wg PN-75/C-81508.

5.3.3. Oznaczanie stabilności. Pobrać 50 cm³ pokrycia do cylindra pomiarowego pojemności 100 cm³, zatkać zatyczką szklaną i wstrząsać energicznie przez około 3 min, po czym odstawić na 172800 s (48 h) do pomieszczenia o temperaturze pokojowej. Przed upływem tego czasu pokrycie nie powinno rozdzielić się na warstwę olejowo-tłuszczową i wodną.

5.3.4. Oznaczanie zawartości ciał stałych. Odważyć 2 ÷ 5 g pokrycia mazistego lub 100 g pokrycia emulsyjnego. Pokrycie maziste rozpuścić w 100 cm³ benzyny. Oznaczanie przeprowadzić wg PN-58/C-04089.

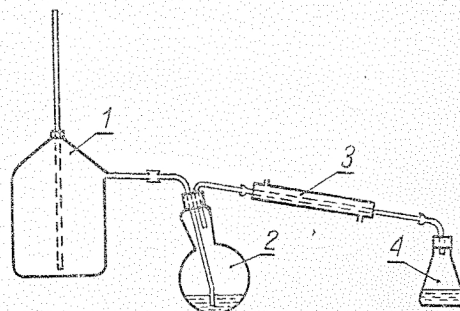
5.3.5. Oznaczanie zawartości wody — wg PN-66/C-04523.

5.3.6. Oznaczanie zawartości substancji powłokotwórczej

5.3.6.1. Zasada oznaczania. Oddestylowanie składnika lotnego z parą wodną i określenie ilości pozostałości po destylacji jako substancji powłokotwórczej pokrycia.

5.3.6.2. Aparatura i przyrządy

a) Aparat do destylacji z parą wodną wg rysunku.

BN-79/4025-02

- zbiornik miedziany pojemności 2000 cm³ z pionową rurką,
- kolba okrągłodenna, destylacyjna pojemności 250 lub 500 cm³,
- chłodnica wodna Liebiga, 4 — odbieralnik

b) Suszarka laboratoryjna.

c) Rozdzielacz pojemności 200 cm³.

5.3.6.3. Wykonanie oznaczania. Odważyć 150 g pokrycia z dokładnością do 0,1 g. Odważoną próbkę wymieszać, wstrząsając przez 5 min. Napełnić zbiornik (1) wodą i górny jego otwór zamknąć korkiem, w którym umieszczona jest pionowa rurka bezpieczeństwa. Rurka bezpieczeństwa powinna sięgać prawie dna i wystawać ponad zbiornik co najmniej 50 cm. Zbiornik należy ogrzewać palnikiem, doprowadzając wodę do wrzenia. Jeżeli ciśnienie pary w zbiorniku wzrośnie tak, że poziom wody w rurce bezpieczeństwa zacznie się podnosić, należy zmniejszyć płomień palnika.

Po ustaleniu się ciśnienia pary wodnej, przygotowaną próbkę pokrycia wlać do kolby destylacyjnej (2) i dodać niewielką ilość wody.

Kolbę destylacyjną ogrzewać małym płomieniem palnika tak, aby destylat spływał do odbieralnika (4) przez chłodnicę wodną (3) w postaci kropeł. W przypadku gdy z chłodnicy uchodzą nieskroplone pary destylatu, należy zmniejszyć szybkość destylacji przez zmniejszenie dopływu pary wodnej lub zwiększenie wody w chłodnicy.

Destylację należy zakończyć w momencie, gdy z chłodnicy uchodzą do odbieralnika krople wody.

Po zakończeniu destylacji z parą wodną należy przerwać połączenie między zbiornikiem a kolbą destylacyjną. Zawartość kolby przenieść do rozdzielacza, wstrząsnąć energicznie i po rozdzieleniu się warstw spuścić dolną warstwę wodną. Warstwę górną przesączyć przez miękką sączkę z suchą miazgą sączkową. Sączenie przeprowadzić w lejku umieszczonym w suszarce. Uzyskany przesącz stanowiący substancję powłokotwórczą zważyć z dokładnością do 0,1 g.

5.3.6.4. Obliczanie wyniku oznaczania. Zawartość substancji powłokotwórczej (S_p) w procentach obliczyć wg wzoru

$$S_p = \frac{b}{a} \cdot 100$$

w którym:

a — odważka próbki, g,

b — masa przesącza, g.

5.3.6.5. Wynik końcowy oznaczania. Za wynik końcowy oznaczania należy przyjąć średnią arytmetyczną dwóch równoległych oznaczeń, przy czym różnica między wynikami nie powinna przekraczać 10% wyniku średniego.

5.3.7. Oznaczanie lepkości kinematycznej substancji powłokotwórczej wyodrębnionej wg 5.3.6 oraz pokrycia przeprowadzić wg PN-73/C-04011.

5.3.8. Oznaczanie temperatury kroplenia

a) substancji powłokotwórczej pokryć mazistych: odważyć 100 g badanego pokrycia, ogrzać na łaźni wodnej, a następnie przesączyć na gorąco przez średni sączek w suszarce o temperaturze 100°C; otrzymany przesącz jest substancją powłokotwórczą, dla której oznaczanie temperatury kroplenia należy przeprowadzić wg PN-55/C-04020;

b) substancji powłokotwórczej pokryć emulsyjnych: około 100 cm³ pokrycia należy dokładnie wymieszać, wstrząsając przez 5 min, a następnie umieścić w parownicy porcelanowej; próbkę w parownicy wstawić na łaźnię wodną i odparować, mieszając; po zagęszczeniu badanej substancji należy dodać trzykrotnie po 3 cm³ acetonu i dalej odparowywać; otrzymaną w parownicy pozostałość przesączyć na gorąco przez lejek bezpośrednio ogrzewany lub ogrzewany w suszarce o temperaturze 100°C przez średni sączek; uzyskany przesącz jest substancją powłokotwórczą, dla której oznaczanie temperatury kroplenia należy przeprowadzić wg PN-55/C-04020;

c) substancji powłokotwórczej pokryć ciekłych: wyodrębnić substancję powłokotwórczą wg 5.3.6 i oznaczanie temperatury kroplenia przeprowadzić wg PN-55/C-04020;

d) pokryć mazistych — wg PN-55/C-04020.

5.3.9. Oznaczanie temperatury zapłonu substancji powłokotwórczej pokrycia mazistego wyodrębnionej wg 5.3.8a) oraz substancji powłokotwórczej pokrycia ciekłego wyodrębnionej wg 5.3.6 należy przeprowadzić wg PN-65/C-04008. Oznaczanie temperatury zapłonu pokrycia CAIZn1 należy przeprowadzić wg PN-75/C-04009.

5.4. Ocena wyników badań. Pokrycie należy uznać za dobre, jeżeli wszystkie wyniki badań są zgodne z wymaganiami wg rozdz. 3.

5.5. Zaświadczenie o wynikach badań dla każdej partii pokrycia powinno zawierać co najmniej następujące dane:

- nazwę lub znak dostawcy,
- oznaczenie pokrycia,
- datę produkcji,
- masę netto,
- wyniki przeprowadzonych badań,
- znak kontroli jakości.

K O N I E C

INFORMACJE DODATKOWE

1. Instytucja opracowująca normę — Instytut Odlewnictwa, Kraków.

2. Istotne zmiany w stosunku do BN-76/4025-01, BN-76/4025-02, BN-76/4025-03 i BN-76/4025-07

a) wprowadzono nową odmianę pokrycia mazistego do odlewania stopów aluminium,

b) wyeliminowano pokrycie CA11,

c) poszerzono i dostosowano wymagania dotychczasowego pokrycia CA1Zn1 do aktualnej produkcji,

d) poszerzono wymagania dotyczące pakowania pokryć.

3. Normy związane

PN-66/C-04000 Ropa naftowa i przetwory naftowe. Pobieranie próbek

PN-65/C-04008 Przetwory naftowe. Pomiar temperatury zapłonu w tyglu otwartym metodą Marcussona

PN-75/C-04009 Przetwory naftowe. Pomiar temperatury zapłonu w tyglu zamkniętym metodą Martensa-Pensky'ego

PN-73/C-04011 Przetwory naftowe. Oznaczanie lepkości kinematycznej i dynamicznej

PN-55/C-04020 Przetwory naftowe. Pomiar temperatury kroplenia metodą Ubbelohde'a

PN-58/C-04089 Przetwory naftowe. Oznaczanie zawartości stałych ciał obcych

PN-66/C-04523 Oznaczanie zawartości wody metodą destylacyjną

PN-75/C-81508 Wyroby lakierowe. Oznaczanie czasu wypływu kubkami wypływowymi (lepkość umowna)

PN-79/H-01551 Odlewnictwo. Odlewanie ciśnieniowe. Nazwy i określenia

PN-73/N-03009 Statystyczna kontrola jakości. Metoda wyznaczania liczby próbek jednostkowych i pierwotnych

PN-76/O-79251 Opakowania jednostkowe z zawartością. Znaki i znakowanie. Wymagania podstawowe

BN-69/5045-02 Opakowania jednostkowe blaszane. Kanistry

4. Symbol wg SWW — 1269-23.

5. Autorzy projektu normy — mgr inż. Aleksander Fajkiel, mgr inż. Krystyna Łuszczkiewicz, mgr inż. Halina Pawłowska, mgr inż. Zygmunt Smoleń — Instytut Odlewnictwa.

6. Porównanie oznaczeń pokryć — wg tablicy.

Odmiana pokrycia wg BN-79/4025-02	Oznaczenie dotychczasowe
MA11	PA1
MA12	PA2
MZn1	PC1
MCu1	PM1
EA11	EA1
EZn1	EC1
ECu1	EM1
CA1Zn1	RA2
CZn1	RC1